

Het juridische denken, mediation en NLP

Hoe verhouden het juridische denken, mediation en NLP zich tot elkaar? Wat kan NLP toevoegen aan de noodzakelijke inzichten en interventietechnieken van een mediator? Hoe houdt zich een juridisch georiënteerd wereldbeeld tot dat van NLP? Hoe nodig of aanvullend zijn ze voor elkaar?

Vraag vooraf: hoe juridisch is mediation eigenlijk?

We geven een inhoudelijk antwoord en een antwoord op het punt van bemensing.

De meeste vormen van mediation vergen een betrekkelijk gering inzicht in het juridische kader van het vak. Het schriftelijk examen vereist op dit punt bestudering van een, niet al te dik, boek: 'Juridische aspecten van mediation'.

Hoeveel juridisch geschoolden telt de beroepsgroep? Juristen vormen inmiddels een flinke minderheid. In de afgelopen jaren zijn veel meer niet-juristen toegetreden dan juristen. Tegenwoordig geldt bij ons voor de basistrainingen mediation: van de zestien deelnemers zijn er maximaal drie jurist en soms zelfs niet een. Dit om mogelijke misverstanden bij te stellen. De kracht van de mediator ligt vooral op het vlak van communicatie en daar krijgt mediator ook direct raakvlakken met NLP. NLP is een wijze van communiceren met inbegrip van een attitude, een model en een reeks technieken. Mediation kent een overeenkomstige attitude, een helder model en concrete technieken.

Juridisch denken over conflicten

Juridisch denken over de wereld betekent die wereld analyseren in termen van regels en feiten. Een zeer belangrijke term is 'waarheidsvinding'. Dat veronderstelt een objectief bestaande werkelijkheid waarvan alleen maar 'bewezen' hoeft te worden dat die zich op een bepaald moment voordeed. De juridische werkelijkheid bestaat dus uit een aantal bewijsbare feiten waarvan een beduidend kleiner aantal kan worden gekwalificeerd als 'rechtsfeiten'. Dat zijn feiten waaraan, in combinatie met bepaalde wettelijke regels, 'rechten' kunnen worden ontleend. Als iemand bijvoorbeeld kan bewijzen dat op enig moment Hans tegen Janneke heeft gezegd dat hij haar auto wil kopen dan is dat 'feit' in combinatie met een aantal wettelijke bepalingen over de totstandkoming van overeenkomsten een argument voor een (juridisch) standpunt:

Hans moet die auto kopen (en kan daar nu niet meer onderuit).

In het juridisch denken is 'gelijk hebben' dus een centrale notie bij het observeren van de werkelijkheid: en dat veronderstelt dus dat er iets gelijk te hebben is, dat er op elk moment een objectief waarneembare en bewijsbare werkelijkheid is.

NLP-denken over conflicten

Een NLP'er leert de wereld om hem heen te beschouwen als een eigen schepping op basis van eigen ervaringen. Het axioma is dat iedereen zijn eigen kaart maakt van de wereld: niet de wereld zelf maar je waarneming en interpretaties van de wereld zijn de basis van je ervaring. Dit uitgangspunt leidt evenwel tot een soort paradox. Enerzijds zou je verwachten dat de vervanging van een objectievebaar, statisch

wereldbeeld door een subjectief beweeglijk wereldmodel onbeperkte mogelijkheden zou genereren om die wereldkaarten en ervaringen te wijzigen en aan te passen, met andere woorden steeds in verwondering in de wereld te staan. Maar dat is niet zo: als je interpretatiekaders van noodzakelijke filters tot stenen brillen verhardten, ga je veel missen.

Conflicten komen volgens NLP primair voort uit het over en weer niet meer respecteren van elkaars subjectieve ervaringen en niet uit 'feiten' in de wereld zelf. En dat is een cruciaal verschil: als je bij twee partijen in een conflict hun brillen oppoetst, kunnen ze hun innerlijke overtuigingen veranderen en daarmee hun beleving van hun conflict. In voornoemd voorbeeld zal de NLP'er dus niet zo snel focussen op het feit van de bewering van Hans tegen Janneke, maar primair eerder op bijvoorbeeld hun communicatie, intenties en belevingen.

Mediation en denken over conflicten

Wij bespreken hier vier soorten mediation: evaluerende, faciliterende, transformatieve en narratieve mediation.

De evaluerende mediator voelt zich medeverantwoordelijk voor de inhoudelijke resultaten die de partijen bereiken: die resultaten moeten in een redelijke verhouding staan tot (juridische) normen en partijen moeten zich er minstens van bewust zijn wat zij naar objectieve maatstaven vrijwillig 'inleveren'. De visie op conflict is dat de partijen tegen zichzelf en hun – veelal juridische - onwetendheid in bescherming moeten worden genomen. Dat verantwoordelijkheidsgevoel uit zich doordat de mediator zich inhoudelijk met de onderhandelingen bemoeit, niet-bindende oordelen geeft en aan beide partijen deskundige informatie verschaft. Een bijzondere vorm hiervan is forensische mediation waarbij de Rechtbank (voornamelijk in echtscheidingen) een mediator benoemt tot deskundige met de dubbele en elkaar ook wat bijtende taak om te mediaten tussen partijen maar ook gedetailleerd terug te koppelen naar de rechter in geval van mislukking daarvan.

Faciliterende mediation is op dit moment in Nederland vanuit een wat formele optiek de leidende vorm: om door het Nederlands Mediation Instituut als gecertificeerd mediator erkend te worden, moet de

kandidaat een vaardigheidstoets afleggen waarbij de competenties die getoetst worden, zijn gebaseerd op die van de faciliterende mediator. Deze stuurt vooral op het proces en niet of minder op de inhoud van de onderhandelingen. Hij is primair gericht op oplossen van het conflict door partijen in beweging te helpen. De visie op het conflict is dat partijen standpunten

Mediation: communicatief proces in juridische arena

jegens elkaar in gaan nemen die polariseren en verhardten naarmate het conflict heftiger wordt. De faciliterende mediator neemt partijen mee op een zoektocht naar de werkelijke belangen, wensen of noden achter de standpunten en van daaruit naar oplossingen die beide partijen zoveel mogelijk ten goede komen. Binnen NLP zouden we een faciliterende mediator een 'fair witness' noemen, waarbij het rapport met beide partijen van essentieel belang is.

Transformatieve mediation ziet een conflict weliswaar als een botsing tussen mensen maar dan wel een botsing die niet uitsluitend negatief is: zij kan voor beide partijen leiden tot persoonlijke groei en ontwikkeling. Conflicten zijn dus veelal relationeel van aard en in die zin eerder een uitdaging om de menselijke interactie op een hoger niveau te brengen, empowerment te creëren dan een probleem dat moet worden opgelost. Als we dat in NLP-taal uitleggen dan kunnen we stellen dat de transformatieve mediator in staat is om door middel van chunking de waarden en overtuigingen achter het gedrag van de partijen te benoemen en streeft naar een match op hogere abstractieniveaus.

Narratieve mediation beschouwt een conflict als een botsing van twee verschillende constructies van de werkelijkheid, een gevolg van het toekennen van verschillende betekenissen aan gebeurtenissen of (intermenselijke) ervaringen. Een conflict is in essentie een strijd over wiens verhaal het meeste bestaansrecht heeft en de narratieve mediator nodigt partijen uit tot het opbouwen van nieuwe, alternatieve verhalen en daarmee tot een nieuwe afstemming van hun onderliggende gedrag.

Terug naar de hoofdvraag: wat is de toegevoegde waarde van NLP?

Nog een opmerking vooraf: conflicten zijn afhankelijk van de partijen en hun intenties meer of minder juridisch. Wat zich eerst presenteert als een geldverderinggeschil kan gaandeweg een roep om betere samen-

werking blijken te zijn en omgekeerd.

Als we met dat gegeven in het achterhoofd kijken naar bovenstaande vormen van mediation dan dringt de constatering zich op dat de 'juridisch' mediator het best tot zijn recht komt als evaluerend mediator. Daar kan hij in het mediationproces steeds voortgang blijven boeken omdat hij voor die voortgang vooral afhankelijk is van zijn eigen kennis, adviezen en zeggingskracht. In zo'n proces kan hij het dichtst bij zichzelf blijven, bij waarheidsvinding en gelijk hebben in een objectief vaststelbare en bewijsbare werkelijkheid. En dat is wat we bij onze mediationtrainingen in de eerste dagen ook vaak tegenkomen: juridisch geschoolde deelnemers zijn geneigd in het mes te lopen van hun eigen juridische kennis van de wereld. De oefeningen stokken als de rollenspelers hun standpunten hebben aangegeven en roepen dat zij hun gelijk ook kunnen bewijzen. Dan zie je de aspirant mediator daarin vaak meegaan en je hoort hem bijna denken: Ja, als hij het kan bewijzen dan heeft hij "gelijk" en hoe dan verder?

Waar het bij mediation om gaat, is dat partijen in aanwezigheid van een neutrale (of meervoudig partijdige, dat drukt het beter uit) derde leren zien dat wat de ander heeft ervaren en wat de ander eigenlijk verlangt, op zichzelf aanvaardbaar en respectabel is. Inzien dat de ander in het concrete conflict belangen heeft die de andere partij in een andere situatie ook zou kunnen hebben en dat vijandsbeelden zich oplossen in het besef dat de een de werkelijkheid anders heeft ervaren en mogen ervaren dan de ander. Als de mediator dat besef over en weer kan laten bereiken zal de mediation bijna zeker gaan slagen: partijen zullen zich kunnen ontspannen, er is weer ruimte voor creativiteit en men kan weer in beweging komen. NLP'ers kunnen in dit creatieve proces belangrijke principes zoals het werken met waarnemingsposities en werken met delen inzetten om het vijandbeeld te veranderen in die van een conflictpartner.

Het is in elke mediation de cruciale stap: de beleving over en weer dat men geen tegenpartij maar conflictpartner is. Om mensen deze stap te laten maken, is de standaard juridische gereedschapskist onvoldoende. De mediator moet beschikken over een groot arsenaal aan interventies die naast NLP ontleend zijn aan en ook horen bij heel andere disciplines: communicatiewetenschappen, coaching, psychologische leerstukken, geweldloze communicatie, onderhandelingskunde, enzovoort. NLP is in zoverre een bijzonder belangrijke bron van inzicht voor mediators omdat mediation en NLP een essentie gemeen hebben: mensen helpen bij een ver-

andering van beleving.

Een definitie van NLP is: NLP is een verzameling denkmodellen en technieken om binnen het kader van contact systematische interventies te doen met als doel de subjectieve gedachten, gevoelens en gedragingen van jezelf of anderen te begrijpen. Zo zou je het hart van het mediationproces ook kunnen omschrijven. Weet een mediator...

Maar mensen in conflict verwachten van mediation op de eerste plaats een snelle oplossing van het conflict met aanvaarding van bepaalde spelregels. Ook juridische. En van een aantal daarvan moet elke mediator kennis hebben.

Je zou dus kunnen zeggen dat mediation een primair communicatief proces is maar bij de meeste conflicten wel in een juridische arena. En omdat NLP zich bij uitstek bezighoudt met wat ook de kern van het mediationproces is, is kennis van NLP van wezenlijk belang voor het vak. Juist omdat NLP'ers veelal zeer pragmatisch werken, biedt mediation hen een gestructureerde werkvorm waarbinnen ze al hun kwaliteiten kunnen inzetten. We denken dan aan het werken met rapport, zintuiglijke scherpzinnigheid, taalpatronen (denk eens aan de kracht van het metamodel en het milton model binnen conflicten), toepassingen op het gebied van herkaderen en ankeren en ontdekken van strategieën.

Samengevat kunnen we stellen dat mediation voor NLP'ers een prachtig werkgebied vormt waarbij op een creatieve en professionele wijze betrokkenen binnen een conflictsituatie bijgestaan kunnen worden.

MR. DR. DICK H.J. BONENKAMP IS ALGEMEEN DIRECTEUR VAN WWW.MERLIJNGROEP.NL
PETER DALMEIJER IS DIRECTEUR/TRAINER VAN WWW.VIDARTE.NL

Merlijn werkt in een aantal van haar mediation-verdiepingstrainingen reeds met een begrippenkader ontleend aan NLP.
Sinds vorig jaar werkt Merlijn voor NLP samen met Vidarte. Voor mediators verzorgen zij samen een tweedaagse workshop 'Mediation en NLPtechnieken', een vierdaagse op NLP geïnspireerde training 'De mediator als ondernemer: ondernemen met hart en ziel' en de NLP Master Practitioner opleiding.